Betänkande ShUB 32/2018 rd– MI 3/2018 rd

Social- och hälsovårdsutskottet

Upphäv RP 124/2017 rd

INLEDNING

Remiss

Upphäv RP 124/2017 rd (MI 3/2018 rd): Ärendet har remitterats till social- och hälsovårdsutskottet för betänkande.

Sakkunniga

Utskottet har hört
- initiativtagare Martin-Éric Racine
- utredningschef Minna Kivipelto, Institutet för hälsa och välfärd (THL)
- verksamhetsledare Jukka Haapakoski, Työttömien Keskusjärjestö ry
- expert Joni Rehunen, arbets- och näringsministeriet
- regeringsråd Marjaana Maisonlahti, social- och hälsovårdsministeriet.

Skriftligt yttrande har lämnats av
- Statens ekonomiska forskningscentral
- Folkpensionsanstalten
- Akava ry
- Finlands näringsliv rf
- Finlands Fackförbunds Centralorganisation FFC rf
- Tjänstemannacentralorganisationen STTK rf
- Arbetslöshetskassornas Samorganisation rf.

MEDBORGARINITIATIVET

I medborgarinitiativet föreslås det att den ändring av lagen om utkomstskydd för arbetslösa som riksdagen godkände genom lag 1138/2017 (aktiveringsmodellen för utkomstskyddet för arbetslösa) ska upphävas omedelbart.

UTSKOTTETS ÖVERVÄGANDEN

Innehållet i initiativet

Medborgarinitiativet kräver att de lagändringar som gäller den s.k. aktiveringsmodellen upphävs omedelbart. Lagen om utkomstskydd för arbetslösa (1290/2002) ändrades på så sätt att man från och med den 1 januari 2018 sänker utkomstskyddet med 4,65 procent för en period på 65 dagar, om den arbetslöse inte varit tillräckligt aktiv under de föregående 65 dagarna, dvs. under en cirka tre månader lång granskningsperiod. Kravet på aktivitet anses vara uppfyllt om den berörda personen under granskningsperioden minst en vecka varit i arbete som räknas in i arbetsvillkoret, tjänat in motsvarande inkomst i företagsverksamhet eller minst fem dagar deltagit i sysselsättningsfrämjande service. Aktiveringsmodellens syfte är att öka sysselsättningen genom att motivera arbetslösa arbetssökande till aktivitet och självständighet i jobbsökandet under hela den tid arbetslösheten varar.

När aktiveringsmodellen infördes förkortades självrisktiden för utkomstskyddet för arbetslösa i början av arbetslösheten från sju till fem dagar. Bortfallet av två självriskdagar höjde utkomstskyddet för alla arbetslösa i början av arbetslösheten. I de fall där arbetslösheten fortsätter ökade samtidigt antalet självriskdagar för dem som inte uppfyller aktivitetskravet för att få arbetslöshetsförmån till fullt belopp. Syftet med de nya självriskdagarna är att de arbetslösa mer än förr ska söka sig också till kortvarigt arbete och deltidsarbete samt försöka förbättra sina förutsättningar för att komma ut eller återinträda på arbetsmarknaden. Avsikten är då att förebygga att arbetslösheten förlängs.

Aktiveringsmodellen gäller dem som får arbetsmarknadsstöd, grunddagpenning och inkomstrelaterad dagpenning. Modellen är emellertid inte tillämplig på den som utöver arbetslöshetsförmån får en förmån på grund av arbetsoförmåga eller skada eller som har en anhängig ansökan om invalidpension i första instans. Den tillämpas heller inte på närståendevårdare och familjevårdare.

Enligt medborgarinitiativet innebär aktiveringsmodellen att utkomstskyddet för arbetslösa alltid skärs ner när den arbetssökandes ansträngningar för att främja sin egen sysselsättning inte har gett resultat. Det påpekas i initiativet att det i sista hand är arbetsgivaren som fattar beslut om rekrytering och att det är arbetskraftsmyndigheterna som fattar beslut om det regionala utbudet av sysselsättningstjänster och vem som får tjänsterna. Det är inte den arbetssökandes egen aktivitet som avgör om aktivitetskravet blir uppfyllt eller ej och därför är det enligt initiativtagarna oskäligt med nedsatt dagpenning utifrån aktiveringsmodellen.

Aktiveringsmodellens konsekvenser

I samband med behandlingen av aktiveringsmodellen konstaterade social- och hälsovårdsutskottet (ShUB 22/2017 rd) att propositionen är behäftad med allmänna problem som följer av variationer i regionernas utbud av arbetstillfällen och i de arbetssökandes sysselsättningsförutsättningar. Problemen beskrevs också i propositionen (RP 124/2017 rd) och grundlagsutskottets utlåtande (GrUU 45/2017 rd). Uppfyllandet av aktivitetskravet påverkas dels av den arbetslösa arbetssökandens egen aktivitet, dels också av hur många jobb och vilken typ av jobb som står till buds.

Dessutom varierar tillgången till sysselsättningsfrämjande service och exempelvis möjligheterna till arbete med lönesubvention på olika håll i landet.

När riksdagen godkände aktiveringsmodellen förutsatte den att konsekvenserna av reformen bevakas noggrant och att det vid behov görs möjligt att uppfylla aktivitetskravet också på andra sätt, i det fall att det visar sig att de föreslagna sätten inte räcker till för att hindra att en arbetssökande som aktivt sökt jobb eller försökt bli delaktig av en tjänst utsätts för en minskning av förmånen (RSv 184/2017 rd). Social- och hälsovårdsutskottet ansåg det vara angeläget att göra en uppföljande studie av reformen och att bedöma hur reformen påverkar den framtida sysselsättningen och den ekonomiska välfärden. Likaså bör det göras konsekvensbedömningar för olika grupper utifrån exempelvis kön, ålder, utbildningsnivå, bostadsområde och arbetslöshetens längd, menade utskottet.

Utskottet erfar att konsekvenserna av aktiveringsmodellen följs med hjälp av statistiska uppgifter och även genom tre utredningar för separat bedömning av konsekvenserna för dem som får arbetsmarknadsstöd eller grunddagpenning, av konsekvenserna för dem som får inkomstrelaterad dagpenning och av vilken inverkan modellen haft för de arbetslösas sysselsättning och deltagande i sysselsättningsfrämjande service och för serviceutbudet och innehållet i servicen. Enligt inhämtade expertbedömningar är det alltför tidigt att dra några slutsatser om aktiveringsmodellens konsekvenser eftersom utredningarna fortfarande pågår och det än så länge finns data att tillgå bara i fråga om tre granskningsperioder på 65 dagar.

Utifrån statistiska uppgifter fick omkring 150 000 personer arbetslöshetsförmån till nedsatt belopp den första granskningsperioden i april—juni 2018. Av dem som får arbetsmarknadsstöd och grunddagpenning fick 97 000 (38 %) och av dem som får inkomstrelaterad dagpenning 54 000 (32,8 %) personer förmånen till nedsatt belopp.

Utskottet påpekar att aktiveringsmodellen i ljuset av statistiken ser ut att påverka förmånstagarna ojämlikt sett till ålderskategori och region. Modellen har i synnerhet sänkt arbetslöshetsförmånen för äldre arbetslösa. Fram till augusti 2018 hade en av tre fyllt 60 år av dem som fick sänkt inkomstrelaterad dagpenning. Geografiskt fanns det flest personer med nedsatt förmån i Östra Finland, Nyland och Lapska armen.

Det är viktigt, menar utskottet, att den geografiska fördelningen av arbetslösa arbetssökande och antalet svårsysselsatta arbetslösa beaktas när sysselsättningsanslagen fördelas, dvs. så att det riktas pengar till de regioner som är i störst behov av det. Dessutom vill utskottet understryka behovet att utveckla sysselsättningsfrämjande tjänster. Tjänsterna måste motsvara de olika målgruppernas behov bättre. I synnerhet de svårsysselsatta, långtidsarbetslösa och äldre måste få tillgång till adekvata sysselsättningstjänster anpassade till deras situation, och detta på ett sätt där risken minskar för att en arbetssökande som aktivt försökt söka jobb eller få service ska få nedsatt förmån.

Utskottet vill också fästa uppmärksamhet vid att antalet stödtagare som får grundläggande utkomststöd har ökat sedan aktiveringsmodellen infördes. År 2018 fick 7,4 procent av befolkningen, totalt 408 393 personer, grundläggande utkomststöd. Detta är 5 829 fler än året innan. Det går inte att utifrån de statistiska uppgifterna bedöma i vilken utsträckning det är aktiveringsmodellen

som gjort att fler får grundläggande utkomststöd, eftersom det finns många bidragande faktorer till ökningen, däribland ökande boendeutgifter. Däremot står det klart att behovet av sistahandsstöd ökar när de primära förmånerna sänks till följd av aktiveringsmodellen. Modellen bidrar också till att allt fler behöver bidrag. Utskottet understryker att man måste ge akt på hur aktiveringsmodellen inverkar på antalet personer som får utkomststöd, eftersom bidragsberoende höjer tröskeln för att få jobb och också leder till att arbetslösheten förlängs.

Hur kan aktiveringsmodellen utvecklas?

Utskottet anser att den starka kritik som aktiveringsmodellen utsatts för och det aktuella initiativet visar att det finns avigsidor med modellen. Den har inte i alla lägen lyckats erbjuda den som försökt få jobb eller del av en tjänst tillräckliga instrument att påvisa sin aktivitet för att undvika att förmånen sänks.

Det är bra att vissa uppdagade problem redan åtgärdats och att modellen förbättrats efter ikraftträdandet på så sätt att det finns mångsidigare möjligheter att påvisa aktivitet. Genom en ändring av lagen om utkomstskydd för arbetslösa som trädde i kraft vid ingången av 2019 (1267/2018) går det att vara aktiv i lagens mening också genom studier på deltid och genom kortvariga studier på högst sex månader, när de ger yrkesfärdigheter eller stöder företagsverksamhet. Dessutom kommer fler aktörer att kunna ordna service som räknas som aktivitet från och med den 1 april 2019. Detta sker genom att en förordning av statsrådet ändras på så sätt att det inte längre bara är arbetskraftsmyndigheternas tjänster som kan beaktas inom aktiveringsmodellen, utan också exempelvis verksamhet som kommunerna eller fackförbunden ordnar.

Utskottet påpekar också att den positiva sysselsättningsutvecklingen ökar möjligheterna att få anställning. Enligt arbets- och näringsministeriets senaste arbetsmarknadsprognos på kort sikt från hösten 2018 kommer sysselsättningen att stiga till 72,7 procent 2019. Dessutom har antalet arbetslösa arbetssökande minskat inom alla utbildningsnivåer, alla yrkesgrupper och alla närings-, trafik- och miljöcentralers geografiska ansvarsområden. År 2018 fanns det i genomsnitt 255 900 arbetslösa arbetssökande, vilket var 47 500 mindre än året innan.

Det är angeläget att fortlöpande följa och analysera hur aktiveringsmodellen påverkar de arbetslösa och deras sysselsättning för att det ska gå att nå de ursprungliga målen med modellen, dvs. kortare perioder av arbetslöshet och främjande av sysselsättning. Enligt inhämtad utredning pågår redan nu arbetet med att förbättra modellen i en arbetsgrupp på trepartsbasis under social- och hälsovårdsministeriets ledning. Arbetsgruppen planeras presentera sitt förslag till utveckling av modellen senast den 28 februari 2019. Dessutom kommer det att finnas forskningsrön om aktiveringsmodellens konsekvenser under 2019. Med hjälp av dessa rön går det att mer exakt utvärdera för- och nackdelar med modellen samt huruvida den behövs och om den behöver utvecklas.

FÖRSLAG TILL BESLUT

Social- och hälsovårdsutskottets förslag till beslut:

Riksdagen förkastar medborgarinitiativ MI 3/2018 rd.

Betänkande ShUB 32/2018 rd

Helsingfors 12.2.2019

I den avgörande behandlingen deltog

ordförande Krista Kiuru sd
vice ordförande Hannakaisa Heikkinen cent
medlem Outi Alanko-Kahiluoto gröna
medlem Arja Juvonen saf
medlem Niilo Keränen cent
medlem Anneli Kiljunen sd
medlem Jaana Laitinen-Pesola saml
medlem Anne Louhelainen blå
medlem Ulla Parviainen cent
medlem Aino-Kaisa Pekonen vänst
medlem Pekka Puska cent
medlem Sari Raassina saml
medlem Veronica Rehn-Kivi sv
medlem Vesa-Matti Saarakkala blå
medlem Kristiina Salonen sd
medlem Sari Sarkomaa saml
medlem Martti Talja cent.

Sekreterare var

utskottsråd Sanna Pekkarinen.

RESERVATION 1

Motivering

Vi ställer oss bakom förslaget i medborgarinitiativet, dvs. att aktiveringsmodellen för utkomstskyddet för arbetslösa ska upphävas. Vi har inte i något skede omfattat aktiveringsmodellen, som på ett orättvist sätt skär i utkomstskyddet och som regeringen körde igenom i omröstningarna i riksdagen i december 2017.

Modellen är orättvis

Aktiveringsmodellen går ut på att förmånstagarens aktivitet följs i granskningsperioder på 65 dagar som utkomstskyddet för arbetslösa utbetalas för. Om förmånstagaren inte uppvisar tillräcklig aktivitet utbetalas förmånen nedsatt med 4,65 procent under nästa granskningsperiod. Aktiviteten kan bevisas genom lönearbete, företagsverksamhet eller deltagande i sysselsättningsfrämjande service eller annan service som förbättrar förutsättningarna att få jobb. Efter en lagändring som trädde i kraft vid årsskiftet räknas också studier på deltid och kortvariga studier på högst sex månader som ger yrkesfärdigheter eller stöder företagsverksamhet som bevis på aktivitet. Resultaten hittills av hur modellen fungerar visar på att den är en nedskärningsautomat, medan effekterna i övrigt är små. En viktig observation är att modellen inte behandlar de arbetssökande jämlikt.

Modellen är regionalt orättvis

Tillgången till lediga jobb och sysselsättningsfrämjande service varierar stort mellan olika regioner. Enligt en undersökning som Folkpensionsanstalten (FPA) utförde fanns det flest personer med nedsatt arbetslöshetsförmån i Östra Finland, Nyland och Lapska armen. Aktiveringsmodellen utgjorde således i den meningen ett hot mot jämlikheten att den behandlade arbetslösa ojämlikt beroende på var de bodde, oberoende av om den arbetslöse var lika aktiv som andra.

Modellen är inte rättvis branscherna emellan

Omkring 150 000 personer fick arbetslöshetsförmån till nedsatt belopp den första granskningsperioden i april—juni 2018. Av dem som FPA betalar arbetslöshetsförmån fick 97 000 (38 %) och av dem som får inkomstrelaterad dagpenning 54 000 (32,8 %) förmånen till nedsatt belopp. I juli—september fick 41,9 procent av FPA-förmånstagarna förmånen till nedsatt belopp, medan motsvarande siffra för dem med inkomstrelaterad dagpenning var 33,7 procent. Jämför man siffrorna branschvis så varierar de. Exempelvis fick mer än 50 procent av dem som är anslutna till arbetslöshetskassor för FFC-branscher förmånen till nedsatt belopp den första granskningsperioden.

Modellen drabbar i synnerhet äldre arbetslösa

Ser man på tiden fram till augusti 2018 hade aktiveringsmodellen medfört nedskärningar särskilt i de äldre arbetslösas förmån. Som exempel åter kan nämnas FFC-branscherna, där bara 13 procent av de äldre lyckades uppfylla aktivitetskravet den första granskningsperioden. Om vi vill

uppnå likabehandling och lyckas bättre när det gäller att rikta servicen till dem som behöver den måste det utredas varför aktiveringsmodellen sänkt utkomstskyddet för arbetslösa mer för de äldres än de yngres del.

Modellen beaktar inte funktionsförmågan

Det finns många arbetslösa arbetssökande som har en sjukdom som sänker arbets- eller funktionsförmågan eller något som begränsar funktionsförmågan. En stor del av de långtidsarbetslösa har en betydligt försämrad arbetsförmåga i synnerhet till följd av psykiska problem. Många av dem behöver behandling och rehabilitering för att förbättra arbetsförmågan. Det är orättvist att inte beakta vilken funktionsförmåga en person har och att kräva samma aktivitetsnivå av alla. I stället behöver dessa människor en kartläggning av sin arbets- och funktionsförmåga och sina hälsorelaterade hinder för att sedan slussas till lämplig behandling, rehabilitering, analys av arbetsförmågan eller någon annan behovsanpassad service. Det måste utredas hur den sysselsättningsfrämjande servicen bättre kan motsvara behoven för de målgrupper som anvisas att anlita eller som söker sig till denna service.

Modellen ökar byråkratin och ger för lite service

Aktiveringsmodellen är administrativt oskäligt tungrodd med avseende på arbetslöshetsersättningen, om man ser på vilka sysselsättningseffekter modellen gett. Det krävs mindre av onödig övervakning av hur aktiva de arbetslösa är och mindre av onödiga sanktioner, och i stället bör man satsa på sysselsättningsfrämjande service och positiva incitament för de arbetslösa. En stor brist i modellen är att inte ens aktivt självständigt jobbsökande anses vara sådan aktivitet som modellen kräver och som sådan räcker för att undvika sänkt arbetslöshetsersättning. Arbetslösa som inte erbjuds sysselsättningsfrämjande service utifrån en kartläggning av servicebehovet, utan bara ska söka jobb självständigt, hamnar då i ett oskäligt läge.

Modellen ökar försörjningsproblemen

En nedskärning i små inkomster blir kännbar i den arbetslöses vardag. De arbetslöshetsförmåner som FPA betalar ut (grunddagpenning och arbetsmarknadsstöd) uppgår utan barnförhöjning i genomsnitt till 696,60 euro brutto per månad. Om aktivitetsvillkoret inte fullgörs sänks stödet med 4,65 procent, vilket är en nedskärning på 32,40 euro per månad i grunddagpenningen. Inom FFC-branscherna är den genomsnittliga inkomstrelaterade dagpenningen 1 236 euro per månad, och då blir nedskärningen 57,50 euro. För dem som får barnförhöjning blir nedskärningen ännu större. Den som uppfyller stödvillkoren kan komplettera sin försörjning med utkomststöd. Det rör sig emellertid om en förmån i sista hand, och användningen snedvrids om behovet följer av lagstiftningen och nedskärningar i de primära förmånerna. Stödsystemet blir mer byråkratiskt när aktiveringsmodellen tvingar arbetslösa att vara i kontakt med flera myndigheter. Samtidigt minskar incitamenten för sysselsättning ytterligare.

Slopa nedskärningsautomaten och utveckla servicen

Fler aktörer kommer att kunna ordna service som räknas som aktivitet från början av april. Detta sker på så sätt att det inte längre bara är arbetskraftsmyndigheternas tjänster som kan beaktas

inom aktiveringsmodellen, utan också exempelvis verksamhet som kommunerna eller fackförbunden ordnar. Det finns dessutom en arbetsgrupp som på trepartsbasis jobbar med att förbättra modellen.

Vi anser att den orättvisa nedskärningsautomaten i modellen ska frångås och att man i stället utvecklar aktiva och kundorienterade arbetskraftstjänster. Det är viktigt att ta reda på hurdana sysselsättningsfrämjande tjänster de olika målgrupperna behöver. Tjänsternas genomslag kan mätas exempelvis med indikatorer på hur tjänsterna har främjat arbets- och funktionsförmågan och en övergång till arbetsmarknaden. Samtidigt kan innehållet i de tjänster som stöder arbets- och funktionsförmågan utredas närmare. Då måste man beakta hurdan hjälp, handledning och rådgivning olika grupper av arbetslösa behöver. Vi måste tillgodose behovet när det gäller socialt arbete, hälso- och sjukvård, psykologtjänster, anställningsrådgivning, utbildnings- och karriärplanering och hjälp med att ansöka om förmåner, och satsningar måste göras på sådan service. Vidare måste det kartläggas vilken yrkeskompetens, vilka resurser och vilket slag av organisation som behövs för servicen. Stöd- och rådgivningstjänsterna måste finnas närmare till hands, och i synnerhet svårsysselsatta personer bör erbjudas samlad och integrerad service i detta hänseende.

Vi föreslår därför att medborgarinitiativet godkänns och att aktiveringsmodellen slopas.

Förslag

Vi föreslår

att riksdagen godkänner lagförslag 1—4. ***(Reservationens ändringsförslag)***

Reservationens ändringsförslag

1.

Lag

om upphävande av en lag om ändring av lagen om utkomstskydd för arbetslösa

I enlighet med riksdagens beslut föreskrivs:

1 §

Genom denna lag upphävs lagen om ändring av lagen om utkomstskydd för arbetslösa (1138/2017).

2 §

Denna lag träder i kraft den 2019.

2.

Lag

om upphävande av lagen om ändring av 4 § i lagen om finansiering av arbetslöshetsförmåner

I enlighet med riksdagens beslut föreskrivs:

1 §

Genom denna lag upphävs lagen om ändring av 4 § i lagen om finansiering av arbetslöshetsförmåner (1139/2017).

2 §

Denna lag träder i kraft den 2019.

3.

Lag

om upphävande av lagen om ändring av 25 § i lagen om arbetslöshetskassor

I enlighet med riksdagens beslut föreskrivs:

1 §

Genom denna lag upphävs lagen om ändring av 25 § i lagen om arbetslöshetskassor (1140/2017).

2 §

Denna lag träder i kraft den 2019.

4.

Lag

om upphävande av lagen om ändring av 11 kap. 6 § i sjukförsäkringslagen

I enlighet med riksdagens beslut föreskrivs:

1 §

Genom denna lag upphävs lagen om ändring av 11 kap. 6 § i sjukförsäkringslagen (1141/2017).

2 §

Denna lag träder i kraft den 2019.

Helsingfors 12.2.2019

Anneli Kiljunen sd
Kristiina Salonen sd
Krista Kiuru sd
Veronica Rehn-Kivi sv

RESERVATION 2

Motivering

Sannfinländarnas utskottsgrupp stöder helt upphävande av aktiveringsmodellen i enlighet med medborgarinitiativet.

När riksdagen godkände den lagändring som införde aktiveringsmodellen förutsatte den att konsekvenserna av reformen bevakas noggrant. Enligt uppgift anser experter att modellen medfört många problem för dem som omfattas av den och att den särbehandlar människor på olika håll i landet. Geografiskt sett fanns det personer med nedsatt förmån i Östra Finland, Nyland och Lapska armen.

Den geografiska fördelningen av arbetslösa arbetssökande och antalet svårsysselsatta arbetslösa har helt förbigåtts, vilket ökat bristen på jämlikhet.

Det är i synnerhet svårsysselsatta, långtidsarbetslösa och äldre arbetssökande som fått lida. Fram till augusti 2018 hade en av tre fyllt 60 år av dem som fick sänkt inkomstrelaterad dagpenning. Enligt Institutet för hälsa och välfärds sakkunnigyttrande har det grundläggande utkomststödet ökat volymmässigt sedan aktiveringsmodellen infördes.

Vi anser att modellen är behäftad med allvarliga brister. Enligt sakkunnigyttrandena finns det också personer som har en sjukdom som sänker arbets- eller funktionsförmågan eller något som begränsar funktionsförmågan bland de arbetslösa arbetssökande. Dessa personer bör inte beröras av modellen. I stället behöver de en kartläggning av sin arbets- och funktionsförmåga och sina hälsorelaterade hinder för att sedan slussas till lämplig behandling, rehabilitering, analys av arbetsförmågan eller någon annan behovsanpassad service.

Utskottet anser i sitt betänkande att den starka kritik som aktiveringsmodellen utsatts för och det aktuella initiativet visar att det finns avigsidor med modellen. Den har inte i alla lägen lyckats erbjuda den som försökt få jobb eller del av en tjänst tillräckliga instrument att påvisa sin aktivitet för att undvika att förmånen sänks (ShUB 32/2018 rd — MI 3/2018 rd, s. 4). Avslutningsvis anser vi att arbetslösa arbetssökande ska uppmuntras att söka jobb, men det får inte ske genom förödmjukelse och sänkt förmån, i synnerhet inte när samhället är oförmöget att erbjuda alla jämlika möjligheter att lyckas i försöken att få jobb.

Jag föreslår därför att medborgarinitiativet godkänns och att aktiveringsmodellen slopas.

Förslag

Vi föreslår

att riksdagen godkänner lagförslag 1—4. ***(Reservationens ändringsförslag)***

Betänkande ShUB 32/2018 rd
Reservation 2

Reservationens ändringsförslag

1.

Lag

om upphävande av en lag om ändring av lagen om utkomstskydd för arbetslösa

I enlighet med riksdagens beslut föreskrivs:

1 §

Genom denna lag upphävs lagen om ändring av lagen om utkomstskydd för arbetslösa (1138/2017).

2 §

Denna lag träder i kraft den 2019.

2.

Lag

om upphävande av lagen om ändring av 4 § i lagen om finansiering av arbetslöshetsförmåner

I enlighet med riksdagens beslut föreskrivs:

1 §

Genom denna lag upphävs lagen om ändring av 4 § i lagen om finansiering av arbetslöshetsförmåner (1139/2017).

2 §

Denna lag träder i kraft den 2019.

3.

Lag

om upphävande av lagen om ändring av 25 § i lagen om arbetslöshetskassor

I enlighet med riksdagens beslut föreskrivs:

1 §

Genom denna lag upphävs lagen om ändring av 25 § i lagen om arbetslöshetskassor (1140/2017).

2 §

Denna lag träder i kraft den 2019.

4.

Lag

om upphävande av lagen om ändring av 11 kap. 6 § i sjukförsäkringslagen

I enlighet med riksdagens beslut föreskrivs:

1 §

Genom denna lag upphävs lagen om ändring av 11 kap. 6 § i sjukförsäkringslagen (1141/2017).

2 §

Denna lag träder i kraft den 2019.

Helsingfors 12.2.2019

Arja Juvonen saf

RESERVATION 3

Motivering

Under den första granskningsperioden för aktiveringsmodellen (RP 124/2017 rd) i april—juni 2018 sänktes arbetslöshetsförmånen för hela 150 000 finländare till följd av modellen. Kärnproblemet med modellen är att det inte bara beror på den berörda personen själv om aktivitetsvillkoret blir uppfyllt. Det är inte den arbetssökande som bestämmer om han eller hon får jobb, och tillgången till service varierar beroende på var man bor.

Statistiken visar att nedskärningarna inom modellen fördelat sig på ett ojämlikt sätt geografiskt och sett till åldersstruktur. Av de äldre arbetslösa har en genomsnittligt större andel inte lyckats uppfylla aktivitetsvillkoret. Geografiskt har modellen lett till nedsatt arbetslöshetsersättning i synnerhet i Östra Finland, Nyland och Lapska armen.

Också de sakkunniga och fackorganisationer som social- och hälsovårdsutskottet hört har pekat på problem. Arbetslöshetskassornas samorganisation påpekar att aktiveringsmodellen behandlar medborgarna mycket ojämlikt såväl geografiskt som branschvis. Enligt Tjänstemannacentralorganisationen STTK är aktiveringsmodellen administrativt onödigt tungrodd med avseende på arbetslöshetsersättningen, om man ser på vilka sysselsättningseffekter modellen gett. Finlands Fackförbunds Centralorganisation FFC understryker att en nedskärning i små inkomster blir kännbar i den arbetslöses vardag. Enligt centralorganisationen för arbetslösa (Työttömien keskusjärjestö ry) finns det inte jobb för alla arbetslösa och inte heller service, vilket innebär att modellen de facto skär i de arbetslösas grundtrygghet.

Aktiveringsmodellen är problematisk eftersom den inte i tillräcklig utsträckning beaktar oförmåga att arbeta och partiell oförmåga att arbeta. Enligt yttrandet från Institutet för hälsa och välfärd (THL) behöver vissa långtidsarbetslösa behandling och rehabilitering för att förbättra arbetsförmågan, och dessa personer bör inte omfattas aktiveringsmodellen i sin nuvarande form. I stället för sanktioner behöver de hänvisas till lämplig behandling, rehabilitering eller service i annan form.

Europarådets utskott för sociala rättigheter har flera gånger påpekat att miniminivån på den sociala tryggheten är för låg i Finland. Grundtryggheten är helt enkelt otillräcklig, och i stället för att ha en aktiveringsmodell som straffar ut och sänker förmåner bör nivån på grundtryggheten höjas.

Regeringen har infört en aktiveringsmodell och gjort andra nedskärningar i den sociala tryggheten (frysning av de grundläggande bidragen och index, nedskärningar i studiepenningen och bostadsbidraget samt nedskärningar i läkemedels- och reseersättningarna) som ökat behovet av utkomststöd, vilket ökar kostnaderna på annat håll och är det minst önskvärda resultatet ur fattigdomspolitikens synvinkel. Antalet personer som får grundläggande utkomststöd har ökat sedan aktiveringsmodellen infördes. Utvecklingen är oroande eftersom utkomststödet ger upphov till allvarliga och onödiga bidragsfällor. Också enligt THL:s sakkunnigyttrande rör det sig om en förmån i sista hand vars användning snedvrids om behovet följer av lagstiftningen och nedskärningar i de primära förmånerna.

Betänkande ShUB 32/2018 rd
Reservation 3

De gröna vill ha en annan inriktning på sysselsättningspolitiken än regeringen. Vi vill ge människor ett lyft genom mer stöd och personlig service och exempelvis genom att underlätta studier med arbetslöshetsersättning. Vi vill införa en basinkomst så att det går att försörja sig utan byråkratiska hinder. Vår sociala trygghet måste vara anpassad till alla typer av livssituationer, inte bara till en enda modell.

Basinkomsten är förtjänt av ett brett upplagt försök, som följer vetenskapliga kriterier och principer för god kunskapsproduktion. Det behövs tillräckligt stora resurser för att försöket ska kunna genomföras i nödvändig skala. Målet bör vara att ta fram generaliserbar information och resultat som kan tjäna som underlag för politiska beslut om fortsatt basinkomst. Försöket måste utvidgas så att samplet breddas såväl kvantitativt som kvalitativt och täcker in fler kategorier av människor.

Aktiveringsmodellen (RP 124/2017 rd) ökar ojämlikheten bland medborgarna och dessutom är den förknippad med många regionala och branschvisa problem. De gröna anser att straffliknande nedskärningar måste bort från den sociala tryggheten. De gröna anser att den sociala tryggheten måste bli enklare och mer överskådlig och att den ska utvecklas i riktning mot en basinkomst. En basinkomst garanterar alla en grundläggande trygghet i alla livssituationer och gör att det alltid lönar sig att ta emot ett jobb.

Jag föreslår därför att medborgarinitiativet godkänns och att aktiveringsmodellen slopas.

Förslag

Jag föreslår

att riksdagen godkänner lagförslag 1—4. ***(Reservationens ändringsförslag)***

Betänkande ShUB 32/2018 rd
Reservation 3

Reservationens ändringsförslag

1.

Lag

om upphävande av en lag om ändring av lagen om utkomstskydd för arbetslösa

I enlighet med riksdagens beslut föreskrivs:

1 §

Genom denna lag upphävs lagen om ändring av lagen om utkomstskydd för arbetslösa (1138/2017).

2 §

Denna lag träder i kraft den 2019.

2.

Lag

om upphävande av lagen om ändring av 4 § i lagen om finansiering av arbetslöshetsförmåner

I enlighet med riksdagens beslut föreskrivs:

1 §

Genom denna lag upphävs lagen om ändring av 4 § i lagen om finansiering av arbetslöshetsförmåner (1139/2017).

2 §

Denna lag träder i kraft den 2019.

3.

Lag

om upphävande av lagen om ändring av 25 § i lagen om arbetslöshetskassor

I enlighet med riksdagens beslut föreskrivs:

1 §

Genom denna lag upphävs lagen om ändring av 25 § i lagen om arbetslöshetskassor (1140/2017).

2 §

Denna lag träder i kraft den 2019.

4.

Lag

om upphävande av lagen om ändring av 11 kap. 6 § i sjukförsäkringslagen

I enlighet med riksdagens beslut föreskrivs:

1 §

Genom denna lag upphävs lagen om ändring av 11 kap. 6 § i sjukförsäkringslagen (1141/2017).

2 §

Denna lag träder i kraft den 2019.

Helsingfors 12.2.2019

Outi Alanko-Kahiluoto gröna

RESERVATION 4

Motivering

Den så kallade aktiveringsmodell som i anslutning till utkomstskyddet för arbetslösa infördes i början av 2018 har visat sig vara ett orättvist instrument som utan åtskillnad straffar den som är arbetslös eller sjuk, höjer utgifterna för utkomstskyddet för arbetslösa och i stället för att aktivera allvarligt förvärrar byråkratin i vårt system för social trygghet.

Under den andra granskningsperioden för aktiveringsmodellen, juli—september, lyckades 158 000 arbetslösa inte uppfylla aktiveringsvillkoren, vilket ledde till att deras förmån sänktes. Jämfört med den första granskningsperioden ökade antalet som lagts under kniven. Endast något över 10 procent av de arbetslösa vars arbetslöshetsförmån sänktes efter den första granskningsperioden lyckades uppfylla aktiveringsvillkoren under den andra granskningsperioden.

Motiveringen för aktiveringsvillkoren är svag och godtycklig. Det är svårt att förstå en modell där utkomstskyddet för arbetslösa sänks om en arbetslös inte lyckas få jobb. Alla arbetslösa har inte heller samma förutsättningar att hitta sysselsättning. Det tar ofta längre tid än normalt för partiellt arbetsföra, personer med funktionsnedsättning och äldre arbetslösa att hitta jobb. Aktiveringsmodellen straffar dem allra mest.

Social- och hälsovårdsministeriet har slagit fast att ett betydande antal sådana personer omfattas av aktiveringsmodellen som i själva verket är oförmögna att arbeta, men som inte längre kan få sjukdagpenning eftersom maximitiden löpt ut. Enligt en utredning som statsrådet beställt om vägar in i arbetslivet för partiellt arbetsföra ("Osatyökykyisten reitit työllisyyteen") var omkring 27 000 av de arbetslösa 2018 fullständigt oförmögna att arbeta. De omfattas trots det av aktiveringsmodellen — med andra ord görs det en nedskärning i deras sociala trygghet på grund av sjukdom.

Aktiveringsmodellen försätter dessutom de arbetssökande i en ojämlik ställning beroende på den sökandes hemort och yrke. Modellen beaktar inte den sökandes jobbsökningsinsatser eller bristen på arbetstillfällen och tjänster. Om det helt enkelt inte finns jobb att få, kan nedskärningen i arbetslöshetsdagpenningen inte främja sysselsättningen oberoende av hur aktiv eller motiverad den arbetslöse är.

Genom aktiveringsmodellen styrs arbetslösa att söka sig till vilka tjänster som helst för att undvika nedsatt förmån, vilket kan leda till att tjänsterna splittras och inriktas på ett sätt som inte är ändamålsenligt. När folk i massor styrs till oändamålsenliga tjänster blir resultatet att en del inte får de tjänster de behöver och att den samlade verkan av tjänsterna försvagas.

Det behövs mer och bättre tjänster inom sysselsättningspolitiken, och detta kan bygga bara på kundvänlighet, inte på sanktioner. Därför måste både aktiveringsmodellen och de arbetskraftspolitiska karenstiderna slopas. Tjänsterna ska anpassas efter det individuella behovet och de byråkratiska hinder som försvårar mottagande av kortvarigt jobb måste avvecklas.

Försöket med basinkomst måste utvidgas och de metodmässiga bristerna avhjälpas. Dessutom bör ett försök göras där basinkomsten ligger på en högre nivå, exempelvis 800 euro, vilket skulle minska behovet av utkomststöd och göra systemet betydligt mer förutsebart och motiverande än den testade modellen. Nivån på de grundläggande förmånerna måste höjas omedelbart eftersom den nuvarande regeringens indexnedskärningar och aktiveringsmodellen ytterligare försämrat det centrala problemet i vårt sociala trygghetssystem, ett långvarigt behov av utkomststöd.

Det har inte föreslagits några trovärdiga åtgärder för att korrigera de många missförhållandena i aktiveringsmodellen. De eventuella utvidgningar som görs i aktivitetsvillkoret kommer inte att lösa det problemet att det krävs ”aktivitet” också av dem som till exempel av hälsorelaterade skäl inte har möjlighet att delta i tjänster eller utföra arbete. Därför är det motiverat att slopa aktiveringsmodellen för utkomstskyddet för arbetslösa i enlighet med medborgarinitiativet.

Jag föreslår därför att medborgarinitiativet godkänns och att aktiveringsmodellen slopas.

Förslag

Jag föreslår

att riksdagen godkänner lagförslag 1—4. ***(Reservationens ändringsförslag)***

Reservationens ändringsförslag

1.

Lag

om upphävande av en lag om ändring av lagen om utkomstskydd för arbetslösa

I enlighet med riksdagens beslut föreskrivs:

1 §

Genom denna lag upphävs lagen om ändring av lagen om utkomstskydd för arbetslösa (1138/2017).

2 §

Denna lag träder i kraft den 2019.

2.

Lag

om upphävande av lagen om ändring av 4 § i lagen om finansiering av arbetslöshetsförmåner

I enlighet med riksdagens beslut föreskrivs:

1 §

Genom denna lag upphävs lagen om ändring av 4 § i lagen om finansiering av arbetslöshetsförmåner (1139/2017).

2 §

Denna lag träder i kraft den 2019.

3.

Lag

om upphävande av lagen om ändring av 25 § i lagen om arbetslöshetskassor

I enlighet med riksdagens beslut föreskrivs:

1 §

Genom denna lag upphävs lagen om ändring av 25 § i lagen om arbetslöshetskassor (1140/2017).

2 §

Denna lag träder i kraft den 2019.

4.

Lag

om upphävande av lagen om ändring av 11 kap. 6 § i sjukförsäkringslagen

I enlighet med riksdagens beslut föreskrivs:

1 §

Genom denna lag upphävs lagen om ändring av 11 kap. 6 § i sjukförsäkringslagen (1141/2017).

2 §

Denna lag träder i kraft den 2019.

Helsingfors 12.2.2019

Aino-Kaisa Pekonen vänst